

С Т А Н О В И Щ Е

за дисертационния труд на **ЙОАННА МИХАЙЛОВА НЕДЯЛКОВА**
на тема: „АГРЕСИЯТА И ПРЕВЕНЦИЯ НА ЛИШЕНИ ОТ СВОБОДА” за
получаване на образователната и научната степен „доктор”

Увеличаването на агресията в нашето общество в условията на задълбочаваща се икономическа, политическа и социална криза придава особена стойност на изучаването на нейната същност и механизми. Един от важните аспекти на тази проблематика са различните прояви на агресивност при лишените от свобода, както и възможностите за тяхното намаляване в местата за изолация - фокус на представената дисертационна разработка.

В теоретичната постановка авторката разглежда агресивността като междуличностно явление, което се определя от взаимодействието на два основни фактора: личност и ситуация. Върху основата на задълбочено изучаване на широк кръг литературни източници тя анализира различни теории за изучаване на агресията: психоаналитична, етологична, физиологична и социална. Интерпретира съвременните научни търсения, които се фокусират върху връзката между агресия, личностни черти и емоционални състояния. Много добре очертава демаркационната линия между понятията *гняв и агресия*, както и между понятията *насилие и агресия*. Това е един от моментите в разработката, който определено обогатява тяхната концептуализация в психологическата наука и практика, тъй като много често те се използват като синоними, дори и от специалисти по темата. Коректно са изяснени и другите основни термини – *превенцията и нейните видове*, както и *психичните особености на криминално проявената личност*.

Съчетанието между *въпросника на Бъс – Дюрки*, като един от най-популярните инструменти за измерване на агресията, изключително интересното изследване на *Жизнения път* и *анкетата* представлява много подходящ инструментариум за решаване на изследователските задачи. Само че не става ясно последните две методики авторски ли са и, ако не, кои са техните автори.

Резултатите, базирани на качествен анализ, очертават богат психосоциален профил на изследваната извадка. В него освен различните аспекти на агресията са очертани и широк кръг други психични и социални детерминанти, които характеризират типичната личностна структура на лишените от свобода. Специално внимание заслужава и открояването на специфичните аспекти на агресията, които отличават изследваната група. Тези резултати хвърлят допълнителна светлина върху утвърдените в литературата становища за природата, същността и ролята на психичните особености при криминално проявената личност.

Друг положителен момент от изследването е доказателството, че реализирането на специализирана програма в институциите за лишени от свобода подпомага постигането на целта на наложеното наказание и в частност промяната и превъзпитанието на осъдения.

Докторантката има 4 публикации по темата, отпечатани в авторитетни научни сборници.

Авторефератът отразява адекватно, в синтезиран вид съдържанието и композицията на дисертационната разработка.

Представеният труд може да се разгледа като една добра основа за по-нататъшни психометрични изследвания в областта на пенитенциарната психология, които да потърсят и математико-статистическа верификация.

Дисертацията съдържа следните приносни моменти:

1. Предлага се класификация и реинтерпретация на доминиращите концепции и модели на агресията.

2. Извеждат се качествени характеристики, типът и степента на агресивност при лица, лишени от свобода.
3. Установява се зависимостта на агресията като форма на поведение от комплексните личностни особености на осъдените.
4. Очертава се цялостен психосоциален профил на криминално проявената личност, който обхваща индивидуално-демографски характеристики, жизнена история и криминогенния комплекс на личността.
5. Потвърждава се ролята на психологичните подходи за въздействие, насочени към ограничаване на агресивните нагласи и преодоляване на стреса при лишените от свобода.

Дисертационният труд отговаря напълно на утвърдените научни стандарти, което ми дава основание да препоръчам на уважаемото Научно жури да присъди на Йоанна Недялкова образователната и научната степен *доктор по психология*.

02.10.13 г.
С о ф и я

Проф. д-р Елиана Пенчева,
Институт за изследване на
населението и човека - БАН

